

vizsgálódásokat jó lenne erre a kérdésre is kiterjeszteni, egyes elemzések ugyanis azt mutatják, hogy miközben a világgazdaság „tortája” gyors ütemben növekedett a mögöttünk álló öt-hat évben, a gyümölcsöket többnyire az amúgy is gazdagabb rétegek aratják le, vagyis a társadalmi szakadék sok országban mélyül.

A könyv utolsó szakasza egy aktuális jelenséggel foglalkozik: a pénzügyi mozgásokban fellépő globális aszimmetriákkal, az egyes országok és országcsoportok megtakarító, illetve beruházó-fogyasztó pozíciójával. Egyebek között megállapítja, hogy az amerikai gazdaság külföldi eladósodottsága rendkívüli mértékben megnőtt. Magas szerint a kiegyensúlyozottabb növekedési trendek kialakulásához erősebb és tartósabb növekedés kellene Európában és Japánban, nagyobb megtakarításokra lenne szükség az USA-ban,

magasabb beruházási szintekre az ASEAN-ban és az NIC-ben, és a jelenleginél jóval magasabb fogyasztási szintre Kínában. Az elkerülhetetlennek látszó kiigazítás legvalószínűbb forgatókönyve a dollár további lassú, egyenletes leértékelődése.

Végezetül szólnunk kell néhány szót a szerző által használt módszertani apparátusról is. Az eszközkészlet széles: a szerző gyakran használja állításai bizonyítására a matematikai közgazdaságtan és a játékelmélet modelljeit, de ugyanakkor gondot fordít arra is, hogy a matematikai „gyorsírást” közérthető nyelvre is lefordítsa. Könyve így azok számára és élvezetes és hasznos olvasmány, akik az előbbieken nem járatosak. (*Magas István: Globalizáció és nemzeti piacok. Budapest: Napvilág Kiadó, 2007*)

Bögel György

Mester Béla: Magyar filozófia

A kötet cím nem magyar „filozófiáról”, hanem „philosophiáról” beszél. Tudatos archaizálás ez: a tizenkilencedik század írásmódjának megidézése, azé a századé, amelyik láthatóan a legközelebb áll a politikafilozófus szerző szívéhez. Mester Bélát ugyanis elsősorban politikafilozófusnak kell tekintenünk: nem csupán az angol koraujkorral foglalkozó tanulmányai, de itteni, a magyar bölcsélet történetének kérdéseit tárgyaló írásai is érdeklődésének meghatározóan politikafilozófiai irányáról árulkodnak. Mint egyik tanulmányában meg is fogalmazza, eminens törekvése, hogy rehabilitálja a reformkori „nemzeti filozófia” fogalmának egyik összetevőjét: a politikai közösség modernizációjának és önértelmezésének filozófiai reflexióját.

A kötet tanulmánygyűjtemény: Mester elmúlt évtizedben keletkezett, magyar filo-

zofiatörténeti tárgyú esszéinek válogatása. Szövevényes és gondolatgazdag munka lévén, valamennyi benne foglalt írásra kurta ismeretetésünk keretében értelemszerűen nem tudunk kitérni. Ehelyett néhány jellemző – a szerző szemlélete szempontjából különösképp karakterisztikus – motívumát vesszük sorra: a magyar filozófia kialakult kánonjához való kritikai viszonyt, az idegen filozófiák hazai recepciójának eredeti bemutatását, illetve az irodalom és a filozófia magyar kultúrabeli viszonyának szellemes reflexióját.

A magyar filozófia kialakult kánonjához való kritikai viszony tanulságos példái a Szontagh Gusztávról és a Litkei Tóth Péterről szóló tanulmányok. „Kialakult kánonról” a magyar filozófiatörténet esetében csupán megszorításokkal lehet beszélni persze: a hazai filozófia múltjának kutatása – a nagy történeti társtudományokhoz, elsősorban az irodalomtörténethez képest – máig kevésbé

intézményesült szakterület. Még az utóbbi másfél-két évtizedben megélenkülő törekvések is alig léptek túl az elsődleges számbavétel – az elemi forrásföltárás és a kiinduló kánonképzés – fázisán. A „kánont” így gyakran régen meggyökeresedett és máig reflektálatlanul használt értékítéletek befolyásolják. Nos, Mester következetesen állást foglal ezekkel az értékítéletekkel szemben. Szontagh Gusztávot, ha egyáltalán, csupán Erdélyi János egykori vitapartnereként – a reformkori „egyezményes iskola” másodvonalbeli, dilettáns szerzőjeként – tartja számon a történeti köztudat. Mester határozottan – és a hagyományos „kánon” értékítéletét inkább osztani hajlamos recenzens számára is elgondolkodtató módon – szembeszáll ezzel a beállítással: Szontagh szerinte valójában a kiformalódó modern magyar nyilvánosság sajátképpeni bölcselője, „társasági filozófija” a magyar hagyomány legeredetibb politikafilozófiai koncepcióinak egyike. Litkei Tóth Péter pedig jószerivel teljesen elfeledett, legföljebb az irodalomtörténészek szűk köre számára ismert gondolkodó. Mester az ő kanonikus rangját nem vitatja – Litkei Tóthot maga sem tekinti jelentős vagy eredeti bölcselőnek –, nem fogadja el viszont, hogy a kutatásnak kizárólag csak a jelentős-eredeti bölcselők munkássága felé kellene fordulnia: érvelése szerint a közgondolkodás föltárásához éppen a kor átlagából éppen csak kiemelkedő személyiségek szövegeinek vizsgálata vezethet el.

Az idegen filozófiák hazai recepciójának eredeti bemutatásával a Kant és a John Stuart Mill befogadását elemző tanulmányok szolgálnak. A magyar filozófiatörténet – az autochton hazai bölcsélet hiánya folytán – voltaképpen recepciótörténet, a magyar filozofálás elsősorban az európai szellemi irányzatok átvételét, befogadását, meghono-

sítási kísérletét jelenti tehát. A nyugati irányok itteni hatásának történeteként fölfogott magyar filozófiatörténet kutatói pedig ezért hagyományosan a recepció élenkségén-gyorsaságán, illetve önállóságán-eredetiségén mérik egy-egy hazai filozófiai teljesítmény jelentőségét. Nos, Mester ebben a tekintetben is világos különvéleményt jelent be. A magyar recepcióban nem az az érdekes igazán, milyen hamar reagálunk az idegen gondolatra, vagy mennyire alkotó módon vagyunk képesek értelmezni azt: a mi történetünket éppen a gondolatok eredeti, saját születési helyükön föllehetetlen összekapcsolódása teszi izgalmassá. A modern magyar gondolkodás voltaképpeni hagyományát jelentő – Kant kortársi befogadásától a két háború közötti neokantiánus recepcióig terjedő – kantianizmus Mester értelmezése szerint például a sajátosan „nemzeti filozófia” elképzelésére gyakorol befolyást. Kant eredetileg hangsúlyozottan „világpolgári szemszögből” megfogalmazott gondolatait tehát a 19. századi „nemzeti kultúrának” válnak integráns részévé. A gondolatmenet, Elie Kedourie heterodox – a nemzeti önmeghatározás eszméje mögött a kanti egyéni önmeghatározás eszméjét fölismerő – Kant-értelmezésére támaszkodva, a kanti nézetek befogadásának és a hazai nyilvánosság kiépülésének egyidejűségére épül. Kant eszerint akkor érkezik meg hozzánk, amikor a megszülető nyilvánosságban éppen lehetővé válik az iskolán kívüli filozofálás: a „nemzeti filozófia” képviselőinek az „önállóságról” szóló szavait így nem csupán nemzeti értelemben kell fölfognunk, legalább annyira az önálló észhasználat kanti tételét is észre kell vennünk bennük. John Stuart Mill 19. századi befogadása pedig, a másik oldalon, hasonlóan érdekes ellentmondásokkal terhelte. A gyors fordításokban

és szellemes értelmezésekben egyaránt megnyilvánuló, kiemelkedően gazdag recepció igyekszik úgymond elválasztani Millben a liberálist és az utilitaristát: Mill liberalizmusát – az „idegen” utilitarizmust elvetve – a kantianizmussal próbálja újraalapozni. Olyan mixtúra keletkezik így, amelyik tőlünk nyugatra – sem az angol, sem a német fejlődésben – nem ismeretes: éppen csak nálunk születhet meg.

Az irodalom és a filozófia magyar kultúrabeli viszonyának szellemes reflexiójára végül a Bretter Györgyről és a Székely Jánosról közölt esszék nyújtanak példát. Mester kiindulópontja, ahogy mindenütt, itt is kritikai. A köztudalom a magyar kultúra irodalmi hagyományát erősnek, a magyar filozófia hagyományát meggyöngének gondolja: a nemzeti kultúra szempontjából meghatározó, jelentős irodalmi alkotásokról, meg a nemzeti kultúra szempontjából elhanyagolható, jelentéktelen bölceleti munkákról beszél. A „nagy irodalom” és „kicsi filozófia” kettősségének mélyén azonban a tanulmányok érvelése szerint a magyar kultúra természetére vonatkozó, alapvető önértelmezési toposzok húzódnak meg: a reformkorban, képletesen szólva, a filozófia gyöngé, az irodalom pedig erős lapot húzott. Ekkor, a modern nemzet megszületése idején kerül ugyanis a nemzeti kultúra középpontjába a „partikuláris” szintjén mozgó, érzelmeiket kifejező irodalom, hogy az „egyetemességet” képviselő, az értelemre ható filozófia viszont ugyanakkor kiszoruljon onnan. A filozófia egyetemességének és az irodalom nemzeti jellegének dichotómiáját következőleg máig hajlamosak vagyunk úgy értelmezni, hogy a filozófia esetében természetesnek érezzük a nemzetközi összehasonlítás követelményét, az irodalmat viszont kivonjuk a világirodal-

mi összehasonlítás kényszere alól, hogy egyben a nemzeti kultúra kánonjának meghatározását is ráruházzuk. Nos, Mester a filozófia és az irodalom közelebbi kapcsolatát, a filozófiának az értelmiségi műveltségben játszott szervezesebb szerepét az erdélyi kultúrában fedezi föl: önálló tanulmányt szentel Bretter György esszéesztikájának és Székely János drámáírásának. A szerzőnk másik tudományterületével szoros kapcsolatban álló értelmezések – ne feledjük, a filozófus Mester másfelől az irodalomtudomány művelője is: néhány éve emlékezetes monográfiát szentelt Szilágyi István regényírásának – az esszéműfaj filozófiabeli helyének, illetve a filozófia szépirodalombeli megjeleníthetőségének problémáján tűnődnek el. Beállítasukban Bretternek a mitológiai paraboláktól a nyelvfilozófiai kísérletekig ívelő esszéi a teória használatának valamiféle „természetességét” árulják el, Székely drámái pedig egy pesszimizmus történetfilozófiát körvonalaznak.

Mester Béla kötete, ismételjük, szövevényes és gondolatgazdag munka. A benne foglalt tanulmányok egy éppen most születő tudományterület – a magyar filozófia múltjának kutatása – áramában születtek. Ehhez képest nyoma sincs bennük a hasonló dolgozatok ünnepélyességének és humortalan-ságának, a diszciplínaalapító igyekezetből fakadó jellegzetes görcsösségnek. Játékos és tiszteletlen írásként inkább: vizsgálat alá vont szövegek egyszerre szeretetteljes és ironikus olvasatát nyújtó, reflexív-önreflexív és dialógikus kísérletek. Mester úgy bánik a magyar bölceleti hagyománnyal, ahogy nálunkféle eddig inkább csak az irodalomtörténészek bántak a magukéval. Felnőttnek tekinti éppen csak megszületett tudományát.

Mit mondjunk: a *Magyar philosophia* kiváló könyv. Olyan, amelyik nem csupán

a téma kutatói számára lesz megkerülhetetlen: a szélesebb humántudományos közvélemény figyelmére is számot tarthat majd. (Mester Béla: *Magyar philosophia: A szenved-*

elmes dinnyésztől a lázadó Ikaroszig. A magyar nyelvű filozófiai irodalom forrásai IX. Kolozsvár–Szeged: Pro Philosophia, 2006)

Perecz László
filozófiatörténész

CONTENTS

Liberal Nationalism – Ideological Tradition and Theoretical Relevance

Guest Editor: Balázs Trencsényi

Balázs Trencsényi: Introduction	2
Dénes Iván Zoltán: Liberty and the Search for Identity	5
Michael Freedon: Liberty and Identity	12
Janet Polasky: Revolution and Liberalism	17
Iván Balog: The Freedom of Communities in a Global Society	22
Vilmos Heiszler: The Liberalism of Peripheries	25
András Gergely: The Parallels of Hungarian and German Liberalism in the Nineteenth Century	29
Imre Ress: The Directions of Croatian Liberalism with Special Regard to the Hungaro-Slavic Gentry Liberalism	35
Milan Hlavačka: Czech Liberalism: Some Remarks on Otto Urban's Study	47

Study

Emil Pásztor: Representation of Skull in Art	53
András Holl: Possible Developments in the Field of Scientific Journals on the Web	64
Pál Romány: Soil - Faith - Politics	70
Tibor Braun – András Schubert: Interdisciplinarity. Do We Accept It in Hungary?	78

Interview

From Poor Man's Physics to Biology – Ágnes Chikán's interview with Lajos Keszthelyi ...	86
The Davos of Science	95

Academy Affairs

Edward Teller Centennial Meeting	98
--	----

The New Corresponding Members of the Hungarian Academy of Science – VII.

László Bozó	100
Péter Erdő	101
György Horvai	104

Obituary

Tibor Bérczes (<i>Ferenc Márta</i>)	106
Patrik Fazekas (<i>Jenő Sólyom</i>)	109

<i>Outlook (László Jéki – Júlia Gimes)</i>	112
--	-----

<i>Book Review</i>	117
--------------------------	-----

Ajánlás a szerzőknek

1. A Magyar Tudomány elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt szeretné elősegíteni, ezért elsősorban olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a tudomány egészét érintő, vagy az egyes tudományterületek sajátos problémáit érthetően bemutató témákkal foglalkoznak. Közlünk téma-összefoglaló, magas szintű ismeretterjesztő, illetve egy-egy tudományterület új eredményeit bemutató tanulmányokat; a társadalmi élet tudományokkal kapcsolatos eseményeiről szóló beszámolókat, tudománypolitikai elemzéseket, szakmai szempontú könyvismertetések.

2. A kézirat terjedelme szöveges tanulmányok esetében általában nem haladhatja meg a 30 000 leütést (a szóközzökkel együtt, ez kb. 8 oldalnak felel meg a MT füzetekben), ha a tanulmány ábrákat, táblázatokat, képeket is tartalmaz, a terjedelem 20–30 %-kal nagyobb lehet. Beszámoló, recenziók esetében a terjedelem ne haladja meg a 7–8 000 leütést. *A teljes kéziratot .rtf formátumban, mágneslemezen és 2 kinyomtatott példányban kell a szerkesztőségbe beküldeni.*

3. A közlemények címének angol nyelvű fordítását külön oldalon kell csatolni a közleményhez. Itt kérjük a magyar nyelvű kulcsszavakat (maximum 10) is. A tanulmány címe után a szerző(k) nevét és tudományos fokozatát, a munkahely(ek) pontos megnevezését és – ha közölni kívánja – e-mail-címét kell írni. A külön lapon kérjük azt a levelezési és e-mail címet, telefonszámot is, ahol a szerkesztők a szerzőt általában elérhetik.

4. Szöveg közbeni kiemelésként *dólt*, (esetleg félkövér – semibold) betű alkalmazható; ritkítás, VERZÁL betű és aláhúzás nem. A jegyzeteket lábjegyzetként kell megadni.

5. A rajzok érkezhetnek papíron, lemezen vagy email útján. Kérjük azonban a szerzőket: tartsák szem előtt, hogy a folyóirat fekete-fehér; a vonalas, oszlopos, stb. grafikonoknál tehát ne használjanak színeket. Általában: a grafikonok, ábrák lehetőség szerint minél egyszerűbbek legyenek, és vegyék figyelembe a megjelenő oldalak

méreteit. A lemezen vagy emailben érkező ábrákat és illusztrációkat lehetőleg *.tif* vagy *.bmp* formátumban kérjük; értelemszerűen fekete-fehérben, minimálisan 150 dpi felbontással, és a továbbítás megkönnyítése érdekében a kép nagysága ne haladja meg a végleges (vagy annak szánt) méreteket. A közlemény szövegében tüntessék fel az ábrák kívánatos helyét.

6. Az irodalmi hivatkozásokat mindig a közlemény végén, abc sorrendben adjuk meg, a lábjegyzetekben legfeljebb utalások lehetnek az irodalomjegyzékre. Irodalmi hivatkozások a szövegben: (szerző, megjelenés éve). Ha azonos szerző(k)tól ugyanabban az évben több tanulmányra hivatkozik valaki, akkor a közleményeket az évszám után írt a, b, c jellekkel kérjük megkülönböztetni mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben. Kérjük, *fordítsanak különös figyelmet a bibliográfiai adatoknak a szövegben, illetőleg az irodalomjegyzékben való egyeztetésére!* Miután a Magyar Tudomány nem szakfolyóirat, a közlemények csak a legfontosabb hivatkozásokat (max. 10–15) tartalmazzák.

7. Az irodalomjegyzéket abc sorrendben kérjük. A tételek formája a következő legyen:

- Folyóiratcikkek esetében:

Alexander, E. O. and Borgia, G. (1976). Group Selection, Altruism and the Levels of Organization of Life. *Ann. Rev. Ecol. Syst.* **9**, 499–474

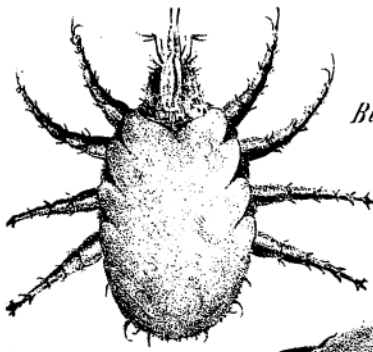
- Könyvek esetében:

Benedict, R. (1935). *Patterns of Culture*. Houghton Mifflin, Boston

- Tanulmánygyűjtemények esetén: von Bertalanffy, L. (1952). Theoretical Models in Biology and Psychology. In: Kretsch, D., Klein, G. S. (eds) *Theoretical Models and Personality Theory*. 155–170. Duke University Press, Durham

8. Havi folyóirat lévén a *Magyar Tudomány* kefelevonatot nem küld, de az elfogadás előtt minden szerzőnek elküldi egyeztetésre közleménye szerkesztett példányát. A tördelés során végzett, apró változtatásokat a szerző egy adott napon a szerkesztőségben ellenőrizheti.

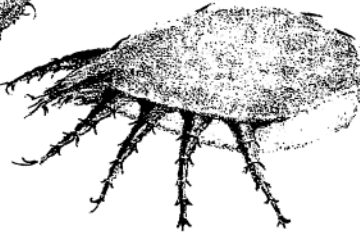

Burgonyai atka.

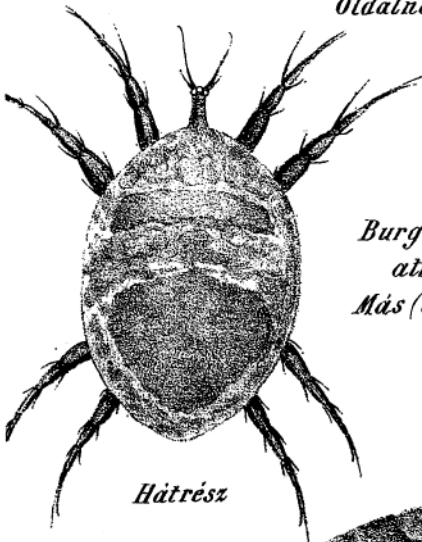

Hátrész.

Hasrész.

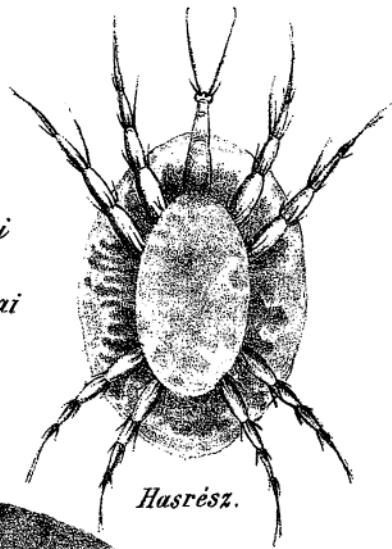

Oldalnézet.

Hátrész

*Burgonyai atka.
Más (új) Fai*

Hasrész.

Oldalnézet.

Burgonyai angolnáska.

Hím.

Tojás.

Nöstény.

A lap ára 672 Forint